

**UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA O'TKIR HOSHIMOV
HAYOTI VA IJODINI INTERFAOL USULDA O'RGANISH
TAJRIBASIDAN**

Muazzam Zokirjonova

NamDu magistranti

Annotatsiya

Maqolada yozuvchi O'tkir Hoshimov ijodini ta'lim jarayonida o'rganish bo'yicha metodik tavsiyalar beriladi. Xususan, asarini o'rganishda uning mazmunini o'zlashtirishga doir savol-topshiriqlarni tuzish va foydalanish usullari ko'rsatiladi.

Kalit so'z: simfoniya, "Bumerang", "Zanjir", "Qiziqali keys", "Rolli o'yinlar", "So'z va surat", "Kichik gruhlarda ishlash", "Kim topqir", "Erkin yozish", savol va topshiriqlar.

Annotation

The article gives methodical recommendations for studying the work of the writer O'tkir Hoshimov in the educational process. In particular, methods of creating and using questions related to mastering its content are shown when studying his work.

Key words: symphony, "Boomerang" "Chain", "interesting case", "Role-playing games", "Word and picture", "working in small groups", "who is resourceful", "Free writing", questions and assignments

O'zbek adabiyotiga munosib hissa qo'shgan, uning yangicha tus olishiga, rivojlanib borishiga, tom ma'noda ildiz vazifasini bajargan ijodkorlarimizdan biri O'tkir Hoshimovning hayot yo'li, sermahsul ijod namunalari adabiyot deb atalmish daraxtni ozuqa bilan ta'minlagan ijodkor desak adashmagan bo'lamiz. Yozuvchi haqida gap ketganda Umarali Normatovning quyidagi fikrlari harakerlidir. "Ilk qissasi "Cho'l havosidan" tortib, "Daftar hoshiyasidagi bitiklar" kitobiga qadar, barcha asarlariga xos mushtarak holat shuki, ular betakror, benazir, sirli musiqiy ohang bilan yozilgan. Muallif qo'lidagi qalam go'yoki yozmaydi,

balkim qalami uchidan soʻzlar musiqa singari quyilib keladi; uning hikoya va qissalari sheʼrdek, dostondek oʻqiladi, ular yasama sozda chalingan dilrabo kuydek yangraydi, romanlari koʻp ovozli simfoniyaning eslatadi...”¹⁹ Yuqoridagi fikrlardan xulosa qilish mumkinki, Oʻtkir Hoshimov asarlari xalqchilligi, yuksak mushohadaga boyligi bilan alohida ajralib turadi.

Taʼlim jarayonini olib borishda Oʻtkir Hoshimov asarlariga murojaat qilish oʻquvchilarga katta tarbiya oʻchogʻi vazifasini oʻtaydi. Bu asarlarni oʻqigan oʻquvchida tabiiy ravishda onaga, vatanga, yor-u doʻstga nisbatan cheksiz mehr-muhabbat, urush, jaholat kabi salbiy illatlarga nisbatan nafrat tuygʻusi shakllanadi. Demak, yozuvchi ijodini umumtaʼlim maktablaridan boshlab oʻrgatish komil inson tarbiyasida tayanch nuqta vazifasini bajara oladi.

Adabiyot fanidan uzviylashtirilgan oʻquv dasturiga koʻra Oʻtkir Hoshimov hayoti va ijodi asarlarini quyidagicha rejalashtirishga harakat qildik:

5-sinf - Oʻtkir Hoshimov. “Dunyoning ishlari” asari - 3 soat

6-sinf - Oʻ. Hoshimov. “Eng ogʻir gunoh” hikoyasi - 3soat

10-sinf - “Ikki eshik orasi” romani – 4 soat

Koʻrinib turibdiki, deyarli har bir sinfda Oʻtkir Hoshimov ijodiga muurojaat qilinadi. Maqolamizga asosiy obyekt tariqasida 5-adabiyotidagi “Dunyoning ishlari”dan kichik hikoyalarni oʻrganishni maqsad qildik. Xususan, “Alla”, “Gilam paypoq”, “Oʻris bolaning oyisi”, “Qarz”, “Iltijo”, “[Eng ogʻir gunoh” shular jumlasidandir. Dars jarayonini tashkillashdan avval oʻquvchilarga turli-xil rangli shakllar beriladi va ularga yozuvchi haqida nimalar oʻrganmoqchi ekanliklarini yozish vazifasi topshiriladi. Dars soʻngida esa oʻquvchilar oʻzlariga berilgan shakllarda yozilgan savolga toʻlaqonli javob olganliklari yoki olmaganliklarini bildirib oʻtishadi. Masalan, “Men bugungi darsdan Oʻtkir Hoshimovning boshqa yozuvchilarga oʻxshamagan jihatlarini bilmoqchiman”, dars soʻngida esa “Men dars davomida Oʻtkir Hoshimovning ona obrazini ochib berishdagi mahoratini

¹⁹ Normatov.U Yangi oʻzbek adabiyoti. T.; Universitet, 2007-y,149-b

o'rgandim", yoki "O'zbek onalarning mehrini yanada chuqur his qildim". Ahamiyatli jihati shundaki, bu usul orqali, avvalo, dars boshidanoq o'quvchilarning mavzuga bo'lgan diqqati oshadi, dars davomida o'zi yozgan savolga javob qidiradi va ijodkor haqida bildirilgan ma'lumotlarni o'zi erkin fikrlay olish qobiliyati shakllanadi va eng asosiysi, o'quvchilar o'zini nazorat qila oladilar, ya'ni o'zlaridagi qaysidir bir bo'shliqni to'ldirishga harakat qilishadi.

Darslikda shoirning hayot yo'li haqida qisqacha ma'lumot ham berilgan. Lekin o'qituvchi darslikda mavjud bo'lgan ma'lumotlarni bolalarga o'rgatish uchun vaqt sarflamasligi kerak. Chunki 5-sinfda o'qiyotgan o'smir uchun yozuvchi hayotiga doir ma'lumotlarni o'zlashtirish shunchaki muhim emas. Bu ma'lumotlar bilan o'quvchilar mustaqil ravishda tanishishi va ularni o'zlashtirib olishi mumkin, lekin bu topshiriq majburiy emas, ixtiyoriy bo'lishi lozim. Bu borada so'z ketganda, quyidagi fikrlar ahamiyatlidir: "O'qituvchi shaxsiyatiga qo'yiladigan muhim talablardan biri shuki, u o'zi o'qiyotgan predmetni chuqur bilishi, uning metodikasini chuqur o'zlashtirib olgan bo'lishi zarur. Predmetni va uning nazariyasini chuqur bilishi, uni qiziqarli qilib o'quvchilarga yetkaza olishi, bolalarni shu predmetga bo'lgan qiziqishini oshiradi."²⁰

Uch soat vaqt ajratilgan "Dunyoning ishlari" asarini 5-sinflarda o'rgatishda "Bumerang", "Zanjir", "Qiziqali keys" usullaridan foydalanish yaxshi natija beradi. O'qituvchi o'quvchilar bilan birgalikda harakat qilishi, asar qahramonlari ruhiyatini ochib berish mahorati asarni to'laqonli tushunish va darsning qiziqarli bo'lishiga sabab bo'ladi. O'qituvchi o'quvchi bilan O'tkir Hoshimov orasidagi masofani qisqartirish, ularni bir-biriga yaqinlashtirish uchun adibning o'quvchi yoshiga yaqin bolalik davridan ayrim xotiralarini aytib berishi mumkin.

Bundan tashqari harakatlar vositasida ham o'quvchilar mavzuni tushuna olishlari mumkin. Ya'ni "Rolli o'yinlar" usuli orqali shoirning hayoti va ijodini tanishtirishdan boshlash, ularning ijodkor haqida kengroq mulohaza qilishlariga va asarlarini tushuna olishlarida keng qo'l keladi. Bu jarayonda AKTdan foydalangan

²⁰ Pedagogika.KHK uchun darslik. T.; 2008-y, 28-29-b

holatda shoirning rasmlaridan ko'rsatib ma'lumot berish o'quvchilar ongida ijodkor portreti muhrlanib qolishiga sabab bo'ladi.

Ikkinchi soatlik dars davomida hikoyalar tahliliga kirishiladi. Uni quyidagi: "So'z va surat", "Kichik gruhlarda ishlash", "Kim topqir", "Erkin yozish" kabi interfaol usullar asosida tashkil etish va bu jarayonda o'quvchilar faolligini oshirish uchun tasviriy san'at, tabiatshunoslik, axborot kommunikatsion texnologiyalari materiallaridan unumli foydalanish maqsadga muvofiq.

Uchinchi dars soatida esa o'quvchilar erkin fikr bildirishadi, nutq boyligi, aktyorlik qobiliyatlarini ishga solishadi. So'ng, o'quvchilar bilan birgalikda, o'qituvchi o'zi uyda tuzib kelgan hamda darslikda berilgan savol-topshiriqlar yordamida asar tahliliga o'tiladi. Eng avvalo, badiiy asaming nomiga diqqat qaratiladi. Uning matn mazmuniga qay darajada mosligi haqida o'quvchilar fikri so'raladi, mulohazalari eshitiladi. Asar mazmunidan kelib chiqib hikoyaga boshqacha nom berishni so'rash ham mumkin. O'quvchilar faqat sarlavha taklif qilib qolmay, asarga nima uchun shunday nom berayotganini asoslashni so'rash kerak bo'ladi. Ular topgan sarlavhalarga o'rtoqlari tomonidan munosabat bildirilsa, yana-da yaxshi bo'ladi.

Hikoya tahlilidan so'ng uy vazifasi sifatida asami davom ettirish vazifasini topshirish mumkin. Asar qahramonlari keying hayotini o'quvchilar o'zlaricha tasavvur qilishlari, qarashlarini qog'ozga tushirishlari ularning fikr kishisi bo'lib shakllanishlariga ko'maklashadi. Zero professor Professor Q. Yo'ldoshev haqli ravishda ta'kidlaganidek, «Maktab adabiyoti ta'lim berish vositasi emas, balki tarbiyalash vositasidir. Aslida adabiyot tarixiga daxldor biror dalilni sharillatib aytib bera oladigan, ammo ma'naviyatida ezgu fazilatlar bo'lmagan o'quvchidan ko'ra, ayrim adabiy ma'lumotlar tizimini bilmasa ham, badiiy asarlarning qahramonlariga xos eng insoniy fazilatlarni o'z tabiatiga singdira bilgan, sirtidan

araganda, nafaolday tuyuladigan o'quvchilar jamiyatimiz uchun ko'proq zarurdir...
Badiiy adabiyot go'zal dunyo ichida go'zal ruhiy dunyo yaratishdir»²¹.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Normatov.U Yangi o'zbek adabiyoti. T.; Universitet, 2007-y,149-b
2. Pedagogika.KHK uchun darslik. T.; 2008-y, 28-29-b
3. Yo'ldoshev Q. Adabiyot o'qitishning ilmiy-nazariy asoslari. T.: O'qituvchi, 1996.-30 -34- b.

²¹ Yo'ldoshev Q. Adabiyot o'qitishning ilmiy-nazariy asoslari. T.: O'qituvchi, 1996.-30 -34- b.